

คุณภาพมนุษย์กับปัญหาสังคม :
บทบาทร่วมกันในการแก้ไข
และปรับปรุงปัญหาสังคม

โดย... ผศ.มงคล หวังสุขใจ

อ.ชนภณ สมหวัง

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ณ อาคารเรียนรวม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

วันจันทร์ที่ 1 มีนาคม 2547

คุณภาพมนุษย์ : ความหมาย

- ชีวิตที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นชีวิตที่อยู่รอด อยู่ดี อยู่อย่างมีหลักการ และบุคคลนั้นสามารถปรับตัว และแก้ไขปัญหาได้ เพื่อดำเนินชีวิตไปอย่างสงบตามอัธภาพ (สุมน อมรวิวัฒน์ : 2525 : 119)

■ สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในด้านร่างกาย
อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ... (เป็น)
ชีวิตที่ดี มีความสุขทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ
สังคม อารมณ์ตามควรแก่อัตภาพและ
สภาวะ (นิพนธ์ คันธเสวี : 2526 : 85)

■ คนที่จะได้ชื่อว่า เป็นผู้มึ่คุณภาพชีวิตนั้น ต้อง
เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย
จิตใจ สติปัญญา ดำเนินชีวิตในทางชอบ
ธรรม มีความพอใจในความเป็นอยู่ของ
ตนเอง สามารถปรับตนให้เข้ากับ
สิ่งแวดล้อมในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
(นิมิตวอล ทวีสมบูรณ์ : 2526 : 48)

- การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตาม
ความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่งๆ ในช่วงเวลา
หนึ่งๆ (เอกสาร โครงการปรับปรุงคุณภาพชีวิต :
ม.ป.ป.)

■ชีวิตที่มีคุณภาพ มิใช่เป็นเพียงชีวิตในเชิง
กายภาพ ชีวิตที่เป็นสุขจะต้องมีอิสรภาพ
เป็นฐาน จึงจะมีความสงบในใจ เพราะมี
ความสุขทางจิตและปัญญา (พระธรรมปิฎก :
2537)

สรุปความหมายของคุณภาพมนุษย์

- **ชีวิตที่มีความสมบูรณ์ในด้านต่างๆ 4 ระดับ คือ**
 - ◆ **ระดับกายภาพ** : การมีปัจจัย 4 ครบถ้วน
 - ◆ **ระดับสังคม** : มีปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับบุคคลในสังคม
 - ◆ **ระดับจิตใจ** : มีจิตใจที่มีสมรรถภาพ คุณภาพ และสุขภาพจิต
 - ◆ **ระดับสติปัญญา** : สามารถใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาและปรับตัวได้

คุณภาพมนุษย์เชิงกายภาพ

■ ปัจจัย 4 : ปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์

- ◆ อาหาร
- ◆ ที่อยู่อาศัย
- ◆ เครื่องนุ่งห่ม
- ◆ ยารักษาโรค

จากอเมริกา สู่อังกฤษไทย : ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา

Modernization Without Development

■ สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน

- ◆ วัตถุนิยม
- ◆ ปัญหาอาชญากรรม
- ◆ ปัญหายาเสพติด
- ◆ ปัญหาโสเภณี

ปัญหาและสาเหตุของปัญหาในสังคมไทย

■ ค่านิยมตามตะวันตก : อเมริกา

- ◆ ตามฝรั่งแต่เปลือก ไม่ได้เอาเนื้อมาด้วย
- ◆ ตามฝรั่ง แต่ล้าหน้าเลยฝรั่งไป
- ◆ ตามฝรั่ง แต่ไม่ครบกระบวนการกระบวนการ
- ◆ ตามฝรั่ง ในเรื่องที่ฝรั่งคิดอยู่แล้ว

สภาสังคมอเมริกัน (American Society)

- ภูมิหลังของสังคมอเมริกัน : ประวัติการถูกบีบบังคับ-ดิ้นรนแสวงหา
 - ◆ คริสต์ศตวรรษที่ 17 : หนีภัยศาสนาจากยุโรป
 - ◆ คริสต์ศตวรรษที่ 1620-1890 : 300 ปี แห่งการบุกฝ่าขยายพรมแดน
 - ◆ คริสต์ศตวรรษที่ 14-18 : แรงहनุนและทุนเก่าจากถิ่นเดิมในยุโรป

สภาพสังคมอเมริกัน (ต่อ)

- ◆ ปลายคริสต์ศตวรรษ 18 : เร่งขยายดินแดน
- ◆ ปลายคริสต์ศตวรรษ 19 :
 - เร่งขยายอุตสาหกรรม
 - สร้างพลังปลูกเร้าและความชอบธรรมในการแย่งเอาและเข้าครอบครอง
 - ผลักดันความคิดแข่งขันให้เข้มข้น
 - จบพรมแดนในประเทศ เริ่มขยายจักรพรรดิไปในโลก

สภาพสังคมอเมริกัน (ต่อ)

- คริสต์ศตวรรษ 20 : แผ่ขยายวัฒนธรรม รักษาความเป็นผู้นำของโลก
 - ◆ ขยายพรมแดนแนวใหม่
 - ◆ ความใฝ่ฝันของอเมริกา
 - ◆ ข้างนอกยิ่งใหญ่ ข้างในทำท่าอับจน

สภาพสังคมอเมริกัน (ต่อ)

- จุดเปลี่ยนของสังคมอเมริกัน
 - ◆ คติบุคฟ้าพรมแดน (frontier)
 - ◆ เบบ้าหลอม (Melting Pot) แตกไป
 - ◆ มีแต่จริยธรรมสำหรับสังคมยุคบุคฟ้า พอสบาย ถึงที่หมาย ก็ไม่มีจริยธรรมรับช่วงต่อไป

สภาพของสังคมไทย (Thai Society)

- สังคมแห่งความอุดมสมบูรณ์ : ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว
- ฐานของสังคมไทย : บุญ และความสนุก
- การตามอเมริกันและหยิบฉวยผลแห่งความเจริญของตะวันตก
- สังคมไทย ทັນสมัยแต่ไม่พัฒนา

อารยธรรมของมนุษยชาติ : พัฒนาหรือหายนะ

- อารยธรรมของมนุษยชาติในปัจจุบัน วางอยู่บนรากฐานอารยธรรมตะวันตก
- รากฐานอารยธรรมตะวันตกมาจากพื้นฐานความคิดที่ว่า :
 - ◆ มนุษย์แยกต่างหากจากธรรมชาติ
 - ◆ มนุษย์เป็นเจ้าของธรรมชาติ และสามารถครอบครองธรรมชาติ
 - ◆ มนุษย์เอาชนะธรรมชาติได้

อารยธรรมตะวันตก ก่อให้เกิดผลสำคัญ คือ

- มนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนาเทคโนโลยีมาพิชิตและจัดการธรรมชาติได้
- ความยิ่งใหญ่และอิสรภาพของมนุษย์อยู่ที่การอยู่เหนือธรรมชาติ

อารยธรรมตะวันตก ก่อให้เกิดผลสำคัญ (ต่อ)

- ความสุขของมนุษย์ขึ้นอยู่กับ การเอาธรรมชาติมาจัดสรร และสนองความต้องการของมนุษย์
- ความสุขของมนุษย์ขึ้นอยู่กับ วัตถุเป็นสำคัญ

บทบาทร่วมกันในการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาอารยธรรมที่ยั่งยืน

■ การพัฒนามนุษย์ให้ครบ 3 ด้าน

- ◆ ด้านพฤติกรรมและวิธีใช้ชีวิตตลอดจนการทำมาหาเลี้ยงชีพ (ศีล)
- ◆ ด้านจิตใจ พัฒนาคุณธรรม ความเข้มแข็งของจิตใจ สภาพจิตใจที่ดีงาม และความสุข (สมาธิ)

บทบาทร่วมกันในการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาอารยธรรมที่ยั่งยืน(ต่อ)

- ด้านปัญญา หรือปรีชาญาณ คือ ความรู้ความเข้าใจ
ต่างๆ รวมทั้งแนวความคิด ทัศนคติ และค่านิยม
(ปัญญา)

พัฒนาคนเป็นแกนกลางบูรณาการ ในระบบการพัฒนาที่เป็นองค์รวม

- ◆ ความดำรงอยู่ด้วยดีของมนุษยชาติ คือ การที่มนุษย์เป็นอยู่อย่างมีคุณภาพ มีอิสรภาพและสันติสุขในโลกที่เกื้อกูล จะต้องอาศัยความประสานและเกื้อกูลของระบบแห่งความสัมพันธ์แห่งองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

◆ มนุษย์ (พุทธะ)

◆ ในฐานะบุคคล

◆ ในฐานะชีวิตทั้งกายและใจ

◆ เทคโนโลยี

◆ ธรรมชาติ (ธรรมะ)

◆ สังคม (สังฆะ)

คุณภาพของมนุษย์เมื่อได้รับการพัฒนาแล้ว

- ◆ ภาวิตกาย : มีกายที่เจริญหรือพัฒนาแล้ว มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพได้ดี และมีความสุขของชีวิตในด้านร่างกาย
- ◆ ภาวิตศีล : มีศีลที่เจริญหรือพัฒนาแล้ว มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดี ดำรงตนอยู่ในวินัย มีศีลธรรม สร้างสรรค์ ก่อสันติสุข

คุณภาพของมนุษย์เมื่อได้รับการพัฒนาแล้ว(ต่อ)

- ◆ ภาวิตจิต : มีจิตใจที่เจริญหรือพัฒนาแล้ว มีจิตใจที่ฝึกอบรมดีแล้ว สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต
- ◆ ภาวิตปัญญา : มีปัญญาที่เจริญหรือพัฒนาแล้ว เป็นอิสระจากการครอบงำของกิเลส เข้าถึงความจริงของสิ่งต่างๆ

คติธรรมของพระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต)
วัดญาณเวศกวัน จ.นครปฐม

“ ชะตากรรมของ
สังคมไทย จะเป็น
อย่างไร อยู่ที่คนไทยจะ
บูชาทรัพย์และกาม
หรือบูชาธรรมและกรรม
ที่สร้างสรรค์ ”